Zaterdag 5 Augustus 1939 No. 31

OVERZICHT VAN DE INLANDSCHE EN MALEISCH-CHINEESCHE PERS

samengesteld door het
Kantoor voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden
(Verschijnt wekelijks)

DE VOLKSBEWEGING

Soeara Oemoem, Tjaja Timoer, Sinar Sumatra, Kebangoenan, Tempo, Pewarta Deli.

De Partai Persatoean Indonesia.

„Wat wij eerder verwacht hebben, is geschied", aldus begint de *Soeara Oemoem* (27 Juli) haar commentaar op het bericht van de oprichting van Mr. Yamin's nieuwe politieke partij (vorig I.P.O., blz. 536). Na een korte samenvatting van de grondslagen en het doel dier vereeniging zegt het blad, dat uit de mededeeling, dat Mr. Yamin aan het hoofd van de partij staat en deze advocaat als haar vertegenwoordiger in den Volksraad aangewezen is, gemakkelijk op te maken is, dat de oprichter der partij ook Mr. Yamin is. Alles riekt naar Yamin ; wie op de nieuwe leuzen en uitdrukkingen let, welke in de beginselverklaring „gelanceerd" zijn, zegt schr., ziet er dadelijk het stempel Yamin in. Wie Mr. Yamin kent, weet dat deze jurist-voorman-Volksraadslid groote voorliefde heeft voor hoogdravende uitdrukkingen, welke op onze landgenooten, die niet al te critisch of nuchter aangelegd zijn, gewis hun effect niet zullen missen. Men denke slechts aan de woorden „moderne coöperation", „kaoem soesah" en „kaoem senang", aan de nieuwe leuzen „maatschappelijke en staatsrechterlijke ordening", enz. Al deze woorden hebben een suggestieven klank en als ook hier het Hollandsche spreekwoord van pas is, dat „de vlag de lading dekt", dan zou ook schr. met die termen accoord gaan, die inderdaad schoon zijn ... van klank. Maar, er is een belangrijk maar bij ... Schr. wil even het geheugen van den lezer opfrisschen : toen de Partindo ontbonden werd, protesteerde Mr. Yamin daartegen, omdat deze ontbinding onwettig zou zijn. Maar — het wonder der wonderen gebeurde : het verlangen der Partindisten en van het Indonesische volk om de Partindo onder leiding van Mr. Yamin te doen voortbestaan, werd niet verwezenlijkt. De Gerindo werd

opgericht, en Mr. Yamin kwam er in. Hij scheen dus toch wel met de ontbinding van de Partindo in te stemmen. Toen de Gerindo hem niet voor den Volksraad en ook niet voor den Gemeenteraad candidaat stelde, stapte hij even over naar Sumatra's Westkust, om daarna via de kiezers in dat gewest in den Volksraad te komen en vervolgens den Gerindo-candidaat voor den Gemeenteraad van Batavia concurrentie aan te doen. Hierop volgde zijn royement door de Gerindo en — de Partai Persatoean Indonesia werd geboren. Moh. Yamin werd lid van den Volksraad, er kwam scheuring in de Nationale Fractie, en de Indonesische Nationalistische Groep ontstond met een provinciaal-nationalistische leuze. Aan dit alles moet men onwillekeurig denken bij de beschouwing van de nieuwe partij. Het is niet noodig veel te zeggen over den persoon of de karaktereigenschappen van Mr. Yamin, doch de feiten, hierboven aangehaald, geven toch te denken. Daarop grondt schr. zijn meening : dat het volk van Indonesië geen behoefte heeft aan de partij van Yamin, welke zijn persoonlijk bezit is. Dit is geen democratie, maar een dictatorschap. De partij draagt wel den naam „Partai Persatoean Indonesia", doch zij zal geen *persatoean* (eenheid), wel *persatéan* (splitsing) brengen. Immers, de doelstellingen en grondslagen zijn dezelfde als die van de bestaande partijen, bijv. de Gerindo en de Parindra. Het verschil zit alleen in de hoogdravende en inderdaad fraai klinkende woorden ; goochelen en schermen met nieuwe, schoonklinkende phrasen, met weinig originaliteit, kan een ieder, maar een politieke partij is geen reclamebureau. Resumeerende, verklaart het blad dat deze nieuwe partij zoo spoedig mogelijk begraven moet worden ; hoe eerder dit gebeurt, hoe beter het zijn zal voor de Indonesiërs en de nationale beweging.

De *Tjaja Timoer* komt 29 Juli tegen dit vonnis van de *Soeara Oemoem*, de „trompet van de Parindra", zegt het blad, in verweer. Het betoogt, dat het den Indonesiërs vrij moet staan om elk op zijn manier land en volk te dienen ; de wijze waarop, is niet het monopolie van de Gerindo of de Parindra. Zoolang de richting niet van het nationale doel afwijkt, de actie niet reactionnair is en geen belemmering vormt voor de andere nationalistische groepen, heeft het blad geen bezwaar tegen de oprichting van nog twee of meer partijen. De Indonesische nationale beweging is nog niet zoo oud, nog geen 40 jaar ; alle tot dusver in het leven geroepen bewegingen dragen nog het karakter van experimenten, terwijl over de beste en meest passende partij het laatste woord nog lang niet gesproken is ; het gaat niet aan, om een leider dadelijk te veroordeelen, als hij zich niet met een bepaalde richting of actie vereenigen kan. Den voormannen volop de kans te geven om hun vleugels uit te slaan op de manier, die zij voor hun land en volk het

beste achten, is het beste standpunt. De maatschappij zal straks over de juistheid te oordeelen hebben. Men spreke echter het doodvonnis niet uit, voordat den betrokken leiders de gelegenheid gegeven is om hun ideeën in daden om te zetten. T.a.v. wat de *S.O.* over Yamin's geschiedenis mededeelde, merkt de *Tj. T.* op, dat Yamin volstrekt niet tot de jongeren in de politiek gerekend moet worden zooals de *S.O.* dit doet ; hij is in dat opzicht zelfs ouder dan Thamrin. Toen schr. (Parada Harahap) in 1922 als redacteur van de *Neratja* te Batavia kwam, behoorde Mr. Yamin reeds tot de voormannen der jeugdbeweging, samen met Dr. Amir, Dr. Nazief en Drs. Hatta, toenmaals allen nog zonder titels. Hij was een der voornaamste medewerkers van de *Tjaja Hindia* en de *Neratja* en een bekend schrijver in het jeugdorgaan *Jong Sumatra*. Zoo ging hij verder, van de „Jong Sumatra"-beweging naar de jeugdorganisatie „Pemoeda Indonesia", vervolgens naar de P.N.I. en naar de Partindo, in een tijd toen de namen Thamrin en Soekardjo nog niet gehoord werden. De politieke loopbaan van Yamin, van toen hij nog op de Landbouwschool was en verder op de A.M.S. en de R. H. S. tot nu, kan de vergelijking doorstaan met die van wijlen Dr. Soetomo. De drang om in de beweging te komen, zat hem reeds vroeg in het bloed ; het was geen zucht om groot te doen of er geld uit te slaan, zooals het geval is bij sommige Zondagskinderen onder de tegenwoordige leiders, die willen „makan pisang bekoebak" (de pisang geschild en al voorgediend willen hebben).

Op grond hiervan verschilt schr. met de *Soeara Oemoem* van meening. Hij zou liever de nieuwe partij vriendelijk een plaatsje aanbieden als jongste onder de nationalistische groepen in dit land en haar uitnoodigen, blijk te geven van haar frissche denkbeelden, en te werken volgens haar heilige overtuiging, ook al mocht dit niet gaan langs dezelfde banen als de andere partijen, mits ze maar geen hinderpaal vormt voor de nationale beweging. De partij hoeft niet bang te zijn voor het toezicht van de Indonesische pers ; niet alle organen dier pers zijn als de *Soeara Oemoem*, die in de journalistiek slechts één partij als heer dient. De *Tjaja Timoer* zal den moed hebben, de goede daden der partij te loven en daaraan steun te verleenen, doch ook om te critiseeren en te laken waar dit noodig blijkt.

Volgens een elders in het blad gedane mededeeling bestaat het bestuur van de eerste afdeeling der nieuwe partij, t.w. die van Batavia, o.a. uit dhrn. A. Dera (voorz.), A. Gaffar (secr.), Hasman Sjafi'ie (pennm.) en R. S. Mangkoeatmodjo en Badri (comm.). Om aan de vele aanvragen voor het lidmaatschap tegemoet te komen, is het afdeelingsbestuur druk bezig met de organisatie van de ressorten Tanah Abang en Djatinegara (Mr.-Cornelis).

Yamin en Thamrin.

In het Padangsche blad *Sinar Sumatra* van 21 Juli verklaart de medewerker „Elfira" zich wel te kunnen vereenigen met de door Mr. Yamin voor de vorming der Indonesische Nationalistische Groep in den Volksraad aangevoerde redenen, voornamelijk, naar schr. in de Java-bladen las, deze : dat de heer Thamrin weigerde op het voorstel van den heer Yamin in te gaan, om het voorzitterschap van de Nationale Fractie niet steeds door eenzelfden persoon, den heer Thamrin, te doen bekleeden. Door diens benoeming tot vice-voorzitter van den Volksraad zou zijn optreden in dien raad tenslotte gematigd moeten zijn. Dat deze benoeming haar invloed op de Nationale Fractie zal doen gelden, is zeker, en het is niet onmogelijk, dat de Nederlandsche fractieleider, die den heer Thamrin voordroeg, geen andere bedoeling had dan om de Natonale Fractie in de toekomst niet zoo radicaal meer te doen zijn. Schr. acht daarom het optreden van Mr. Yamin wel juist. In de toekomst zal de Indonesische Nationalistische Groep als de radicale oppositie-partij in den Volksraad beschouwd kunnen worden. De Nationale Fractie van den heer Thamrin wordt dan de middenstandspartij, de brug tusschen de linksche partij van Yamin c.s. en de rechtsche Indonesiërs van den P.E.B., den P.P.B.B., de V.a.i.b. en het Indon. B.B., en verder de I.E.V.- en de V.C.-fracties. Vreemd vindt schr. de toetreding van Mr. Tadjoeddin Noor tot de Indon. Nat. Groep, omdat deze candidaat was van de Parindra. Waarom hij naar de partij van Yamin overgeloopen is, is voor schr. nog een onbeantwoorde vraag. Weliswaar is dit niet in strijd met de partijdiscipline en is hij volgens zijn mandaat niet verplicht in het voetspoor van Thamrin te loopen, wiens gang nu wat gematigder is, maar omdat in de Nationale Fractie zoo veel Parindra-vertegenwoordigers zitten, moet er wel een bepaalde reden zijn waarom hij aan de partij Yamin den voorkeur gaf. Nochtans hoopt schr. op een goede samenwerking tusschen beide groepen in het belang van het Indonesische volk.

In het nr. van 24 Juli komt hetzelfde blad op deze kwestie terug in een redactioneel artikel, en wel naar aanleiding van een critiek van den heer Sanoesi Pane in diens blad *Kebangoenan* op de handelingen van den heer Yamin — de vorming van een nieuwe groep van Volksraadsleden, door den heer San. Pane een belegen ei genoemd —, op welke critiek de *Soeara Oemoem*-schrijver „Mas Cloboth" op zijn beurt weer een fel commentaar leverde. De heer S. Pane was van meening dat, gezien de beginselverklaring van beide groepen in den Volksraad, de heer Yamin zich zonder bezwaar bij de Nationale Fractie had kunnen aansluiten. Mocht hij meenen, dat deze fractie alleen de belangen van Java behartigt en die der Buitengewesten verwaarloost, dan berust die meening op

een dwaling. De heer Pane verklaarde blijde te zijn dat niet alle menschen van de Seberang (van den overwal) in het adat-net gestrikt en in het provincialistisch nationalisme getjompt zijn (er zitten nog twee Sumatranen in de Nationale Fractie), en hij besloot met de waarschuwing dat, zoo dit provincialistische nationalisme zich ook naar buiten den Volksraad verbreidde, er een groot gevaar op handen was, waarvoor de nationale beweging oppassen moest. Men moest het dadelijk den kop indrukken zoodra er maar iets van buiten den Volksraad opdook.

Mas Cloboth hoopte eveneens dat het „ei" van den heer Yamin maar in Pedjambon zou blijven; het zal vanwege de belegenheid niet uitgebroed kunnen worden en als het brak (bv. als de vier leden zich niet aan de achter de schermen gedane afspraak hielden en het tot gekrakeel kwam omdat niet ieder om de beurt gedelegeerde werd), zou het slechts een kwaden reuk verspreiden.

Tegen deze commentaren van de *Kebangoenan* en de *Soeara Oemoem* komt de *Sinar Sumatra* in het nr. van 24 Juli op. Het blad merkt op, dat er in den laatsten tijd een troebele atmosfeer is in de beweging op Java, eerst door het niet toelaten van de partij van den heer Salim tot de Gabpi, vervolgens door artikelen in de *Pemandangan*, die beleedigend geacht worden voor de Sumatranen en tot scheuring aanleiding zouden kunnen geven, en ten slotte dit „ei" van den heer Yamin. Voor de daad van den heer Yamin zal naar het blad vermoedt wel een reden bestaan, en die reden moet gezocht worden in het centrum der beweging op Java en het centrum der maatschappelijke samenleving op Java. De Sumatranen hebben zich totdusver naam verworven als voorlichters in de beweging op Java; velen hunner hebben eraan medegewerkt, de Groot-Indonesië-gedachte vorm en ziel te geven; Yamin heeft zelfs mee de vereeniging Pemoeda Soematera doen oplossen in de beweging Indonesia Moeda. Schr. gelooft niet aan de bewering dat de heer Yamin ter wille van een zetel als gedelegeerde tot dien stap overgegaan is. Voor een kenner der Indonesische volksbeweging kan de geboorte van de Yamin-groep geen verbazing wekken, vooral wanneer er rekening mee gehouden wordt dat het zeer moeilijk is de Indonesiërs in een groote groep te vereenigen.

Dat de heer Sanoesi Pane aldus schreef, verwondert schr. niet, want deze is van de Gerindo, de partij die onlangs zooveel rumoer in de Indonesische beweging bracht vanwege de verkiezing van Mr. Yamin tot lid van den Volksraad door den kieskring Minangkabau.

Het Gerindo-congres.

Van de algemeene vergadering van dit congres brengt de *Kebangoenan* van 31 Juli en 1 en 2 Aug. ondervolgend verslag uit.

De bijeenkomst werd door ongeveer 1500 personen bezocht. Honderden konden geen plaats krijgen. Nadat personen beneden 18 jaar verzocht was de zaal te verlaten, opende dhr. A. K. Gani de vergadering. Telegrammen en brieven met gelukwenschen werden voorgelezen, waarna een muziekvereeniging het Indonesia Raja speelde, door de aanwezigen staande meegezongen. Van de op de besloten bijeenkomst genomen besluiten werden de volgende bekend gemaakt: Het congres bekrachtigt bij acclamatie het royement van Mr. Mohd. Yamin. Deze heeft van de hem geboden gelegenheid om zich te verdedigen geen gebruik gemaakt. Het congres keurt de aansluiting van de Gerindo bij de Gaboengan Politiek Indonesia goed.

Dhr. Wikana sprak daarna over de vakbeweging. De wereldhistorie leert volgens spr., dat de onderste en breedste volkslaag steeds de motor vormt voor belangrijke hervormingen in de samenleving. Spr. haalde als voorbeeld de Fransche revolutie aan. Ook in de Indonesische economische structuur heeft zich een omvangrijke groep van werknemers gevormd. Veel tani's zijn in wezen „werknemers-tani" en tal van handelaren „werknemers-handelaren", 80% van de bevolking vormt de werknemers-groep. Van de door de vakbeweging vroeger bereikte resultaten is thans zoo goed als niets meer over en daarom houdt de vakbeweging zich thans nagenoeg uitsluitend met arbeidsaangelegenheden bezig. Positieverbetering moet echter met maatschappelijke emancipatie parallel gaan, de eerste kan door de vakbeweging bereikt worden, de laatste moet op politiek terrein worden bevochten. De vakbeweging kan als zoodanig bezwaarlijk aan politiek doen, maar den werknemers individueel moet politiek besef bijgebracht worden, opdat zij t.a.v. de verschillende belangrijke politieke vraagstukken een standpunt hebben.

Dhr. Asmara Hadi nam den economischen toestand van het volk tot onderwerp van zijn bespreking. Hij constateerde ten deze een voortdurenden achteruitgang sedert de V.O.C. hier haar intrede deed en wees op het wegvloeien van de rijkdommen van dit land naar buiten. Met het oprichten van coöperaties alleen kan men de volkswelvaart niet doen terugkeeren, want de bron van de economie ligt in de politiek. Daarom is de Gerindo van oordeel, dat aan de economische en sociale vrijheid politieke vrijheid vooraf moet gaan. De jongeren spoorde spr. aan om niet alleen aan mooie kleeding te denken, maar ook in het belang van het volk werkzaam te zijn, de moeders om haar kinderen op te voeden tot strijders voor de belangen van het volk.

Daarna behandelde Mr. Amir Sjarifoedin de kwestie van de toelating van Indo's tot de beweging in het algemeen en de Gerindo in het bijzonder. Hij achtte het voor de Gerindo als „plopor" (= voorlooper)-partij tijd om in dit oude thans weer actueel ge-

worden vraagstuk een beslissing te nemen en vergeleek den in bepaalde Indo-kringen levenden wensch tot toetreding met het kloppen aan de deur om binnen te mogen komen. De Gerindo is van oordeel, dat het nationalisme niet door het „bloed en huid"-criterium bepaald wordt, maar op gelijkheid van idealen, van lot en wil om die idealen te verwezenlijken, berust. Spr. haalde ter vergelijking Zwitserland en Amerika aan. De Gerindo moet thans haar houding terzake bepalen, want op verschillende plaatsen, o.a. Palembang, Batavia, Soerabaja en Solo, kloppen Indo's aan de deur van het Gerindo-huis. Met nog een voorbeeld toonde spr. aan, dat leden van verschillend bloed en verschillende huidskleur elkaars „saudara's" kunnen zijn.

Nadat spr. onder applaus zijn uiteenzetting beëindigd had, werd het publiek gelegenheid tot spreken gegeven. Daarvan maakte o.a. een vertegenwoordiger van de Persatoean Arab Indonesia gebruik, die zijn waardeering en vreugde uitte voor het door de Gerindo genomen besluit inzake de toelating van Indo's. De volgende spreker, Abd. Bahri, betwijfelde of de Indo's, die aan de door Mr. Sjarifoedin uiteengezette voorwaarden voldoen, wel dezelfde gevoelens zullen hebben als de Indonesiërs en of ze thuis ook alleen rijst met tempe en sambel eten. Dhr. Sjarifoedin antwoordde hierop, wel te weten, dat de Indo's die hij bedoelde inderdaad hetzelfde menu en hetzelfde lot hebben als de Indonesiërs. Indien echter brood en kaas of vleesch met samin etende Indo's met valsche oogmerken aan de deur kloppen en binnengehaald worden, zullen wij hen, zei spr., er gemakkelijk weer uit kunnen trappen.

De den daaropvolgenden dag gehouden vergadering had in verband met de groote belangstelling in twee wijken, Oeloe en Ilir, plaats. In Ilir werd de vergadering door ± 1500 en in Oeloe door 100 (1000?) personen bezocht. De volgende door het congres genomen besluiten werden nader bekend gemaakt: De Gerindo streeft naar de economische weerbaarmaking van Indonesia en de versterking van haar defensie gebaseerd op de „volks-militie". Zij streeft naar vaststelling van wettelijke bepalingen tegen hazardspelen. Voorts naar invoering van minimumloonen en een billijke steunregeling aan werkloozen. Het 2de congres geeft het hoofdbestuur ruime volmacht om allerlei acties op touw te zetten en te steunen, dienende tot opheffing van alle bezwaren en grieven van de bevolking in de adat-streken met betrekking tot de adat. Het 3de congres zal in Juli 1940 te Semarang gehouden worden.

Op de bijeenkomst werd verder een uiteenzetting gegeven over de jeugdafdeeling van de Gerindo en de Gaboengan Politiek Indonesia.

Blijkens een bericht in het Palembangsche blad *Pertja Selatan* van 29 Juli heeft het Gerindo-Congres t. a. v. het

Indo-vraagstuk deze resolutie aangenomen : Gehoord de uiteenzettingen van Mr. Amir Sjarifoedin over het begrip Indonesiër ; overwegende, dat de politiek van de Gerindo een nationaal-democratische basis heeft ; overwegende, dat het begrip Indonesiër berust op de gemeenschap van lot, van idealen en van den wil om de verwezenlijking hiervan na te streven ; overwegende, dat deze factoren niet aan verschillen in afstamming (bloed) en huidskleur gebonden zijn ; overwegende, dat verschillende afdeelingen van de Gerindo verzoeken om toetreding uit Indo-kringen ontvangen hebben; is van oordeel, dat Indo's in Indonesia, die met de Indonesiërs lot en idealen gemeen hebben en samen willen streven naar verwezenlijking van die idealen, onder het door de Gerindo verstane begrip Indonesiër vallen.

De P.P.K.I.

In de door dhr. Kasimo op het congres van de P.P.K.I. gehouden, o.a. in de *Tempo* van 24 en 25 Juli opgenomen openingsrede (vgl. vorig Overzicht, blz. 537) verklaarde spreker blij en dankbaar te zijn voor de betoonde belangstelling, omdat deze naar zijn meening onmisbaar is voor de onderlinge verstandhouding, welke op haar beurt noodig is voor de zoo noodige samenwerking bij het streven naar de welvaart van land en volk. Hij wilde daarmede tevens het bewijs leveren, dat het doel der Indonesische Katholieken om zich in de P.P.K.I. te vereenigen en aan den politieken strijd deel te nemen, niet is het eigen, doch het algemeen nationaal belang, t.w. het algemeen welzijn, te dienen. Dat de Katholieke Indonesische groep zich niet bij een der bestaande partijen aangesloten heeft, vindt zijn oorzaak, volgens spreker's verklaring, hierin dat zijn geloofsgenooten de overtuiging huldigen, dat de grondbeginselen het richtsnoer moeten zijn van elke actie, dus ook van de politieke werkzaamheid. Het mag als bekend worden ondersteld, dat niet alle Indonesische bevolkingsgroepen denzelfden grondslag hebben, welk feit spr. nog nader toelichtte, waarna hij de conclusie trok, dat het vereenigen van die verschillende groepen in één verband eerder tot verzwakking dan tot versterking der organisatie zal leiden. Omdat er echter eenheid van streven, naar de welvaart van land en volk, bij de verschillende vereenigingen bestaat, is samenwerking wel mogelijk, terwijl ditzelfde streven een hechte basis voor de samenwerking vormt. Daarop schetste spr. de pogingen tot oprichting van een hecht eenheidslichaam, waarvan de laatste de Gaboengan Politiek Indonesia is.

Overgaande tot de bespreking van de internationale toestanden, wees spr. vooral op de tegenwoordige gespannen verhoudingen zoowel in Europa als in het Oosten, en op de versterking van de defensie, welke geen geringe financieele consequenties eischen. De duistere atmosfeer meende spr. te moeten wijten aan het feit, dat

verschillende landen niet tevreden zijn met den huidigen stand van zaken en dit is volgens spr. van groot belang voor Indonesië. Hij concludeerde dat een goede samenwerking tusschen de partijen, die belang hebben bij het welzijn van deze gewesten, een eerste vereischte is. Er moet tusschen Indonesië en Nederland een gezonde samenwerking zijn, en in verband hiermede betreurde hij de afwijzing van de petitie-Soetardjo. Eerst bij een goede samenwerking zal het defensie-vraagstuk gemakkelijk op te lossen zijn. Top op heden is de defensie voor de Indonesische bevolking geen nationale zaak geworden. Vooral de machthebbers dienen er naar te streven, dat de Indonesiërs dit gaan begrijpen, opdat zij dan geen bezwaar zullen hebben de grootste offers voor de defensie te brengen. Spreker verklaarde voorts, dat de huidige vorm van defensie niet nodig is, indien er geen gevaar van aanvallers te duchten is. Dit is echter alleen mogelijk, indien de menschelijke geest op hooger peil is gekomen. Daarom drong hij er sterk op aan om met alle kracht de door Hare Majesteit Koningin Wilhelmina beoogde geestelijke herbewapening te steunen.

Blijkens een bericht in het congres-nummer van de *Soeara Katholiek* (28 Juli) is de samenstelling van het hoofdbestuur van de P.P.K.I. als volgt: dhr. I. Kasimo (voorz.), F. Harjadi (partijleider), M. P. Soemandar (penningmeester), H. F. Soemarta en Soeharta (secr. I en II), R.V. Soedjita, A.M. Soehari, M. Soekatja, Mr. Djajapoetranta, T. Tjakrasiswaja en T. Eliasar (comm.).

Het Moehammadijah-congres.

De hoofdredacteur van de *Pewarta Deli* (20 Juli) beschrijft zijn indruk van de receptie, die voorafging aan het Moehammadijah-congres te Medan; volgens schr. was dit een buitengewoon congres, o.m. vanwege de zeer groote belangstelling en het interinsulair karakter in dezen zin, dat het door een groot aantal menschen van verschillende eilanden bezocht werd. De receptie had in een rustige sfeer plaats. Schr. verliet deze kalm, geheel anders dan wanneer hij een vergadering van politiek agitatorisch karakter bijgewoond heeft, die de gemoederen pleegt te verhitten. Het congres verliep geheel in overeenstemming met het karakter van de vereeniging Moehammadijah, die veel werkt en weinig spreekt, en bij al haar arbeid en actie de partijdiscipline hoog houdt en in haar uitingen de grenzen van het geoorloofde in acht neemt. De ervaring en de resultaten van 28 jaren socialen arbeid geven haar ten volle het recht, met geestdrift haar beleid en haar oordeel over bepaalde vraagstukken in het openbaar uiteen te zetten en te trachten het publiek voor zich te winnen; zij weet zich echter te hoeden voor overdreven en aanstoot gevende vergelijkingen. Schr. toont met een voorbeeld de algemeene sympathie voor het congres aan en noemt als reden daarvan het feit, dat de mensch in het algemeen

onderscheid weet te maken tusschen woord en daad. Het publiek stelt zich thans niet tevreden met woorden alleen, maar eischt reëele resultaten en daden. De Indonesiërs mogen trotsch zijn op het bezit van een organisatie als Moehammadijah, die reeds bijna 30 jaren den strijd voor den vooruitgang van land en volk heeft volgehouden en nog steeds in kracht en omvang groeit.

DE GODSDIENSTIGE BEWEGING

Sedya Tama, Soeara Oemoem, Berita Priangan.

Het Islamietisch front.

In aansluiting op hetgeen hierover in het vorig Overzicht (blz. 539) gezegd is, kan thans (*Sedya Tama*, 27 Juli) worden medegedeeld, dat het oorspronkelijk in de bedoeling lag gelijktijdig op zes plaatsen, t.w. in de Madrasah Moealimien te Ketanggoengan, in de „dhalem" Sindoeredjan (Kertonaden), in het logegebouw Mataram te Malioboro, in de standaardschool Moehammadijah te Baoesasran, in de Walfadjrie-school Karangkadjen en Sanapawarta te Kotagede bijeenkomsten te houden. Over de intrekking van art. 177 I.S. zou worden gesproken door Mr. Kasmat, dhr. Wali Alfatah, R. M. Arhatha, M. Saebani, H. Abdulhamid Bkn. en Abdulhamid, terwijl de uiteenzetting van het Islamietisch front opgedragen werd aan dhrn. R. H. Hadjid, K. R. Djazoeli, K. H. Badawi, H. Dhalhar, M. Djauzie en T. Hamam.

In de *Sedya Tama* van 28 Juli is een bericht over een wijziging van de vergaderplaatsen opgenomen, nl. in de plaats van het Loge-gebouw komt de Hwa Kieuw-Societeit, en in de plaats van de Dhalem Sindoeredjan de vervolgschool Djagang Soerjowidjajan.

De *Soeara Oemoem* (29 Juli) bevat een door het betrokken comité verspreid bericht, dat de politie te Jogja naar aanleiding van de kennisgeving van het houden van een vergadering op zes plaatsen tegelijk, deze slechts voor drie plaatsen kon toelaten. Deze politioneele mededeeling ontving het comité Vrijdag 1 u. Hierdoor is een zeker gevoel van onvoldaanheid en bezorgdheid ontstaan, omdat men wist, dat het Eucharistisch Congres Zondag 30 Juli op zeven plaatsen tegelijk een vergadering zou houden.

In de *Soeara Oemoem* van 1 Augustus is een nadere verklaring omtrent de toedracht dezer zaak opgenomen. In aansluiting op de mededeeling omtrent een „contingenteering" van het plan tot het organiseeren van moment-bijeenkomsten, wordt verteld, dat Mr. Kasmat zich Vrijdagavond telefonisch tot dhr. Wiwoho te Batavia gewend heeft met het verzoek, bij de hoogere instanties stappen

te doen, opdat de zes vergaderingen voortgang konden vinden, met de mededeeling, dat het comité besloten had alle bijeenkomsten af te gelasten, indien de toestemming voor slechts drie vergaderingen gehandhaafd zou blijven. Eerst den volgenden dag omstreeks half elf werd bericht van dhr. Wiwoho ontvangen, dat zijn pogingen mislukt waren. Dus werd besloten de bijeenkomsten niet door te doen gaan. Uiteraard was er geen voldoende tijd meer om hieraan een zoo ruim mogelijke publicatie te geven. Van allerlei streken, Magelang, Poerworedjo, Koetoardjo, Koelonprogo, Klaten, Goenoeng Kidoel, Rongkob e.a. zijn de menschen gekomen om naar hun Islamietische voormannen te luisteren. Zij die op een der aangewezen plaatsen te hooren kregen, dat de vergadering niet doorging, meenden, dat dit wellicht op een andere plaats wel het geval zou zijn, maar ook daar kwam men natuurlijk voor niets. De comité-leider Abdullah verklaarde, dat door het afgelasten der vergaderingen men wel krachten verspild had, maar dat daardoor een sterkere en bewuster eenheid verkregen werd. Hij verklaarde verder, dat het voornemen om den 13den Augustus een openluchtmeeting te houden, vanzelf van de baan zou zijn.

Voorts wordt bericht, dat van het plan om in Zuid-Jogja op drie plaatsen tegelijk te vergaderen, eveneens afgezien moest worden. Dit plan stond echter buiten de verantwoordelijkheid van het Jogjasche Comité.

Een ander bericht meldt de oprichting van een Islam-front door zes vereenigingen in Gorontalo, nl. het Comité Oemmat Islam Gorontalo, Partai Islam Indonesia afd. Gorontalo, Persatoean Muslimin Dehualolo, Pergerakan Penjadar te Gorontalo, Persatoean Islam en Moehammadijah. Dit front beoogt het houden van een openbare of openlucht-meeting tegen de intrekking van art. 177 I.S.

Islam Studieclub Bandoeng.

De *Berita Priangan* van 25 Juli bevat een verslag van een bijeenkomst, door bovengenoemde club, die zich bezig houdt met de studie van Islamietische vraagstukken, den avond tevoren in de kaboepaten van Bandoeng gehouden onder leiding van Ir. Rooseno. Onder de aanwezigen waren militaire en B.B.-autoriteiten en andere vooraanstaande personen en Islam-deskundigen, ook vrouwen uit alle groepen. Na een inleidend woord van den voorzitter, die o.m. zeide, dat de bijeenkomst plaats had ten behoeve der Inheemsche intellectueelen die den vooruitgang van den Islam bevorderen wilden, werden door den heer Joesoef eenige Qoran-verzen gereciteerd en in het Hollandsch weergegeven en verklaard. De Regent van Bandoeng hield daarna zijn door den voorzitter vooraf aangekondigde godsdienstige lezing over de Menschheid en den Islam.

Na de pauze werd een uiteenzetting van den toestand der Islamietische wereld gegeven door den heer Soedewo, den vervaardiger van de Nederlandsche vertaling van den Qoran.

In hetzelfde nummer plaatst „Si Ronda" in het hoekartikeltje de opmerking, dat, in afwijking van de gewoonte bij zulke „tableghs", de vrouwen niet van de mannen gescheiden waren door een doek, of „tabir", tegen welk gebruik Ir. Soekarno indertijd protesteerde, terwijl hij ook het Medansche congres van Moehammadijah verzocht heeft de tabir af te schaffen (zie vorig Overz. blz. 527).

Een Islam-College.

In de *Berita Priangan* van 2 Aug. klaagt M. Isa Anshary, dat men niets meer hoort van het Islam-College, dat te Bandoeng opgericht zou worden: „Leeft het, dan ziet men het niet bewegen; is het dood, dan weet men niet waar het begraven is."

Schr. zegt dat wie de Islamietische beweging vooral in Bandoeng nauwlettend gevolgd heeft, erkennen zal dat het Islamisme er maar dunnetjes op ligt, vergeleken met den Islamgeest in andere gewesten. Er zijn zeer veel vereenigingen en bonden op Islamietischen grondslag, doch het scheuringssentiment onder de Moslims is niet te ontkennen, waar men er telkens getuige van is hoe de eene vereeniging zich beleedigend uitlaat over de andere en men elkaar over en weer voor „Wahaby" en „Shetany" uitscheldt.

Schr. brengt in herinnering, hoe een tijd geleden een oelama uit Singapore een groote godsdienstige propaganda-bijeenkomst hield, waarin hij uitleggingen gaf over de „talqien" en de „taqlid", naar aanleiding waarvan de Bandoengsche vereeniging Persatoean Islam een „tegen-actie" organiseerde in den vorm van een groote propaganda-bijeenkomst. Het slot was dat de Regent in een rede betoogde dat het beter was het vraagstuk in een bijeenkomst van enkel oelama's te doen bespreken; de uitslag daarvan zou het publiek meegedeeld worden (vide Overz. 1938, no. 47, blz. 780). Schr. verklaart dat men overal wacht op deze bijeenkomst. Intusschen is uit een in de *Berita Priangan* opgenomen interview van den redacteur met den Regent van Bandoeng bekend geworden dat het plan bestaat om een permanent comité in het leven te roepen voor oelama-bijeenkomsten, dat dan belichaamd zou zijn in een „Islam-college". Tot dusver heeft schr. echter nog niets van dat college zien, de aan de maatschappij gegeven belofte is dus nog niet nagekomen.

In een noot deelt de redactie mede, dat naar haar bekend is, reeds twee of driemaal zulke oelama-bijeenkomsten plaats gehad hebben, in het gebouw van den Regentschapsraad van Bandoeng. In de laatste maanden is er echter niets meer van gehoord. Nochtans kan er gehoopt worden op nader nieuws.

DIVERSEN

Sedya Tama, Darmo Kondo, Pemandangan, Pewarta Deli, Persamaan, Expres.

De Kabinets-crisis.

In de *Sedya Tama* van 26 Juli stelt A.S.D., het toen net gevormde kabinet besprekend, de vraag, hoe lang dit zich zal kunnen handhaven. Bij velen bestaat naar aanleiding van de standvastigheid der Katholieke groep t.o.v. de sociale verzorging de vrees, dat het zaken-kabinet geen lang bestaan beschoren zal zijn. De R.K. *Maasbode* beschouwt de samenstelling van het kabinet als een uitdaging aan de Katholieken in Nederland. In verband hiermede verklaart A.S.D., dat de kabinetswisseling in werkelijkheid geen invloed heeft op de Indonesiërs in hun strijd voor het welzijn van land en volk. Het nieuwe kabinet bewijst, dat de Regeering en het volk in Nederland geen krachtige eenheid vormen. De scheuring beteekent in deze gespannen internationale verhoudingen een gevaar voor de positie van Nederland zelf.

In de *Sedya Tama* van 29 Juli wordt gewezen op de telegrammen betreffende de door de Tweede Kamer, met 55 tegen 27 stemmen, aangenomen motie tegen het kabinet en over het verzoek tot aftreden ervan. Derhalve, zoo meent A.S.D., is het Zaken-kabinet nog geen week oud en midden onder weg gestrand. De veronderstelling, dat het niet lang zou blijven bestaan, is dus uitgekomen. Naar aanleiding hiervan wil schr. er nogmaals op wijzen, dat er een scheuring in de Nederlandsche kracht gekomen is en dat deze toestand nadeelig kan zijn voor de positie van Nederland in de thans zoo precaire internationale politieke atmosfeer. Het is aan te bevelen om den gang der zaken in Nederland geregeld te volgen, in de hoop, dat alles weder spoedig terecht zal komen, opdat de oude kracht zal worden herkregen.

Onder het hoofd „Alweer gevallen!" begint de *Darmokondo* van 31 Juli haar beschouwing met de vraag, wat Colijn zal doen, welke vraag, volgens het blad, niet gemakkelijk te beantwoorden is, omdat Colijn, hoewel oud, toch een vastberaden politicus is. Zijn vastberadenheid is gebleken uit het feit, dat hoewel zijn door Mr. Deckers ten val gebracht kabinet niet de meerderheid van de Kamer had, Colijn het waagde met een uitgebreid zakelijk politiek program te komen. Men kan, naar het blad meent, spreken van de zakelijke doordrijverij van Colijn, want wie de stappen van Colijn op politiek gebied gevolgd heeft, zal ervaren, dat de samenstelling van het kabinet opzettelijk zoo gemaakt is, dat de verhouding van de Kamer tot het kabinet losser zou worden en niet te veel door partij-invloeden beïnvloed ; hij lette in hoofdzaak op het nationaal

belang. Doch de politieke zet van Colijn moest door de Kamer worden afgewezen, omdat het nationaal belang van Colijn anders is dan dat van het volk van Nederland, dat over het algemeen in min of meer sterke partijen, de Katholieke groep, de S.D.A.P., etc. opgenomen is. Het gebeurde is voor het Indonesische volk een leering, dat het moeilijk is om in een parlementairen staat met zooveel partijen een eenheid tot stand te brengen. Het blad releveert hetgeen dhr. Tielens in *Het Nws v. d. Dag* over het gebeurde opgemerkt heeft, die tegen het bestaan van zooveel partijen opkwam, waardoor het landsbelang bij dat der partijen achtergesteld wordt. Ziedaar, aldus de schr. in de *Darmokondo*, hoe een Nederlander genoeg heeft van de politieke verhoudingen in zijn land. De ervaring van Colijn, die reeds vijf keer het premierschap in tijden, dat het land in verband met de internationale spanningen zijn krachten noodig had, heeft moeten aanvaarden, is van weinig belang gebleken. Met gemak werd hij ten val gebracht door de partijen, die de meerderheid in de Kamer meenen te hebben. Dit is het nadeel van een parlementaire staat, indien het volk, dat het fundament ervan is, in kleine groepjes versnipperd is. Het is te hopen, dat het slechte voorbeeld niet door Indonesië zal worden gevolgd.

De Regeering en dhr. Soetardjo.

De *Pemandangan* van 3 Aug. meent dhr. Soetardjo als een „barometer" te kunnen beschouwen voor het bepalen van de gemoedsstemming en de politieke gezindheid van den doorsnee Indonesiër. In deze positie verkeerden vroeger de vertegenwoordigers van Boedi Oetomo. Indien zij boos waren, wees dit er op, dat de Regeering „te ver ging". De leden van Boedi Oetomo waren grootendeels ambtenaren, zij werden daarom niet spoedig boos, nog minder rood, doch alleen wanneer daarvoor bijzondere redenen bestonden.

Als bestuursambtenaar moet dhr. Soetardjo steeds voorzichtigheid betrachten, als nationalist kan hij niet zwijgen, wanneer de belangen van de Indonesiërs al te zeer in het gedrang komen. Zijn redevoeringen en zijn houding in den Volksraad vormen een beeld van de wenschen en de strijdwijze van den doorsnee Indonesischen landsdienaar en daarom heeft hij ook meer invloed dan velen denken. Het blad verbaast zich niet zelden over de antwoorden van de Regeering op de redevoeringen van dhr. Soetardjo. Soms vormt deze zelfs het mikpunt van de aanvallen van de Regeeringsgemachtigden.

Dit doet bij het blad de vraag rijzen, of de Regeeringsgemachtigden niet eenigszins onder den invloed zijn gekomen van de blanke pers, die dhr. Soetardjo altijd vijandig gezind is. Het blad vertrouwt echter, dat dhr. Soetardjo hoe langer hoe meer resultaten van zijn strijd zal oogsten. De Regeering moge thans voor de vertoogen van

dhr. S. Haar ooren sluiten, langzamerhand zal Zij de verdiensten van dhr. S. moeten erkennen.

De plicht van de beweging is inmiddels, meer te bereiken dan wat dhr. Soetardjo vraagt.

De Regeering en het gebruik van het Maleisch in de raden.

Het antwoord van de Regeering op de opmerkingen in den Volksraad over het gebruik van het Maleisch in de raden toont naar de *Pewarta Deli* van 27 Juli meent, dat Zij een vredelievend standpunt inneemt en wars is van het opblazen van de betrekkelijke incidenten. Indien Zij aan den wensch van de V.C. tegemoet kwam en het gebruik van het Maleisch in de vertegenwoordigende lichamen verbood, zou de Regeering in strijd met haar eigen beleid gehandeld hebben. Zij staat immers onderwijs in de Maleische taal toe en bevordert dit zelfs, voorts heeft Zij de Balai Poestaka ingesteld, die voor de lectuurvoorziening in de landstalen te zorgen heeft. Het moderne Maleisch, thans algemeen aangeduid met den naam „Indonesisch", fungeert als eenheidstaal en bewijst in den handel en in het verkeer tusschen de verschillende bevolkingsgroepen meer diensten dan het Nederlandsch. Dit zal niemand kunnen ontkennen. Zoowel de Regeering als de anti-Indonesisch-Nederlandsche sprekers in den Volksraad zullen de waarheid moeten erkennen, dat de Indonesische taal de verschillende bevolkingsgroepen een middel biedt om nader tot elkaar te komen. De Regeering zou, indien Zij zich tegen het gebruik van het Indonesisch in de raden verklaard had, een vreemde taal ten koste van het Maleisch bevoordeeld, en teleurstelling en wantrouwen bij de bevolking gewekt hebben. Het blad zegt, niet goed te begrijpen, wat met de opmerking betreffende de „onvoldoend verstaanbare Maleische taal" in feite is bedoeld. Is de Maleische taal zelf onverstaanbaar, of spreken de Indonesische leden van de raden slecht Maleisch? Aanvankelijk meende het blad, dat de Regeering van oordeel was, dat bedoelde leden zich van het pasar-Maleisch bedienden instede van het „hoog Maleisch" (zegt schr.), zooals dit op de scholen onderwezen wordt. Maar de Maleische redevoeringen in de verschillende colleges wijzen in het algemeen op voldoende kennis en beheersching van de taal. De Regeering neme ten deze een beleidvolle en onpartijdige houding aan; eeuwenlang werd het Indonesisch niet in de diplomatie en in het parlement gebruikt, eerst in deze 20ste eeuw trachtte men het tot nieuw leven te brengen en voor dit doel te cultiveeren. Dit is de verdienste van de vereenigingen en de Maleische pers. Deze nieuwe beweging vindt in de samenleving een goede ontvangst; men hoopt, dat zij zal leiden tot verbetering en vervolmaking van de taal.

Anderzijds waardeeren wij, vervolgt het blad, het standpunt van de Regeering zooals dit in de Memorie van Antwoord is uit-

eengezet. Zij blijft afkeerig om de tegenstellingen te verscherpen en geneigd om te zoeken naar wat vereenigen kan, geheel in overeenstemming met de beginselen, waarop het bewind van den tegenwoordigen Landvoogd berust. In verband hiermede beveelt het blad aan, bij de benoeming van burgemeesters en ambtenaren van Bestuur en Justitie, voor wie kennis van het Maleisch gewenscht en noodzakelijk is, er ook op te letten, dat de candidaten niet alleen het Maleisch van de „Hikajat si Miskin", maar ook het moderne Maleisch, thans het Indonesisch genoemd, beheerschen. Het op de scholen onderwezen Maleisch moet een „moderne richting" hebben, en meer in overeenstemming met de omgangstaal in beschaafde kringen gebracht worden.

De *Persamaan* van 28 Juli merkt op, dat uit de betrekkelijke verklaring van de Regeering in de Memorie van Antwoord duidelijk blijkt dat de Regeering geen redenen heeft, het uitsluitend gebruik van het Nederlandsch in de raden imperatief voor te schrijven. Tevens blijkt dat er geen bezwaren bestaan tegen het gebruik van het Indonesisch op alle vergaderingen. Hierdoor verliezen de argumenten van de gemeentebesturen, die het reglement van orde met een nieuwe bepaling over het verplicht stellen van het gebruik van het Nederlandsch willen aanvullen, hun waarde. De taalkwestie is hiermede opgelost. Het blad brengt de verklaring speciaal onder de aandacht van hen, die zich scherp tegen het gebruik van het Indonesisch in de raden kantten. Indien zij de zaak nuchter bezien hadden en niet al te zeer door overheerschers-sentimenten bevangen waren, zouden zij zeker nooit er toe overgegaan zijn woorden te gebruiken, die de bestaande tegenstellingen slechts toespitsen en de Indonesiërs kwetsen kunnen.

Zij vergeten, dat er op de wereld nog rechtvaardigheid bestaat en de Regeering zich niet met alles wat zij wenschen kan vereenigen.

„Iboe Indonesia".

Naar aanleiding van het bericht, dat de schrijver van het boek „Iboe Indonesia", dhr. Koch, niet vervolgd wordt en dat zelfs geen administratieve maatregelen tegen hem genomen zullen worden, herinnert de *Pewarta Deli* 19 Juli aan de aanvallen in de Europeesche pers op dezen schrijver. Voor de zooveelste maal blijkt volgens het blad de aard van de Nederlandsche pers in dit koloniale land, die door een soort ziekte bevangen schijnt te zijn, waarvoor men moeilijk een naam kan vinden, maar welker verschijnselen gemakkelijk zijn waar te nemen; deze pers is er steeds op uit om alles wat haar wantrouwen wekt, maar vooral werkelijke of vermeende uitingen van een pro-Inlander-gezindheid, dadelijk

als gevaarlijk en den betrokkene als „vijand nr. 1" van de Europeesche samenleving te signaleeren. Vanuit een ander standpunt bezien verdient zij waardeering voor het feit, dat zij steeds scherp waakt tegen alles, wat voor de Europeesche samenleving gevaar kan opleveren, gelijk een trouwe hond dit voor zijn meester doet. Daardoor ziet de Overheid zich soms genoopt ter verdediging van de Nederlandsche samenleving, lees : Nederlandsche pers, een onderzoek in te stellen. Uit het geval Koch blijkt, op welke wijze de pers weer aan het stoken gegaan is. Van een dier Europeesche bladen draagt de aanval op dhr. Koch een zeer unfair karakter ; dit blad vertelde n.l. over de aankomst van de familie te Priok, dat Mevrouw K. druk bezig was met de bagage, terwijl mijnheer nergens te zien was, als wilde het blad daarmede van den heer K. zeggen dat deze zich ook tegen zijn vrouw onbeschaafd gedroeg.

Van dergelijke lage persoonlijke verdachtmakingen bediende zich destijds ook een Europeesch blad t.o.v. Prof. van Gelderen. Uit deze gevallen blijkt tevens dat de Europeesche pers geen onderscheid in huidskleur maakt, maar alleen vrienden of vijanden van haar samenleving, d.i. de samenleving der overheerschersklasse, kent. Schr., de hoofdredacteur van de *Pewarta Deli,* zegt van het boek „Iboe Indonesia" geen inzage te hebben kunnen nemen. De Europeesche pers is echter, getuige haar aanhalingen van verschillende passages, daartoe wel in de gelegenheid geweest. De boeken en brieven uit het buitenland voor de Inheemsche pers bestemd zijn aan een strenge censuur onderworpen. Het blad betwijfelt of de Europeesche pers ook deze eer geniet. Het blad vermoedt dat „Iboe Indonesia" critiek op bepaalde toestanden of Europeanen bevat in den trant van boeken als „Koelie" van Mevr. Szekely-Lulofs „De andere wereld" en dergel. meer, welker inhoud voor de betrokkenen stellig niet aangenaam is, maar die niet in strijd met de wet of goede zeden geacht kunnen worden. Tegen dhr. Koch wordt dus geen vervolging ingesteld. Zijn boek „Iboe Indonesia" mag hier niet verspreid worden, buiten Indië en Nederland is men echter vrij het te lezen, zooals ook de brochure over het rubber-uitvoerrecht van den Oud-Gouverneur van Sumatra's Oostkust, Jhr. van Suchtelen, voor Indië verboden verklaard, maar te Singapore te koop en te lezen is.

De Heer Van der Plas Gouverneur-Generaal.

In de *Expres* (Soerabaja)van 12 Juli wordt de mogelijkheid van eene benoeming van Gouverneur Van der Plas tot Gouverneur-Generaal aan een bespreking onderworpen. Opgemerkt wordt, dat Gouverneur Van der Plas zeer populair is, dat nog nooit een ambtenaar, vooral van Europeeschen landaard, zulk een populariteit onder de bevolking in de desa's en in de bergstreken geniet als hij, zoodat men hem allerlei benamingen gegeven heeft. Wegens

zijn voorliefde voor het bezoeken van langgars en pagoerons (bedehuisjes en pesantrens) is hem dan ook de naam van „Londo hamandito" (de godgeleerde Europeaan) gegeven. Schr. vermeldt nog andere namen, als „Kijahine", „Pak Djenggot" en „Ras Plasa", terwijl men in de desa's rond Modjokerto spreekt van „Londo brewok" (de gebaarde Europeaan). Indien te Soerabaja het huishoudonderwijsexamen wordt afgenomen, krijgen de leerlingen van de huishoudschool van Malang bijv. de uitnoodiging ten Gouverneurshuize te logeeren. Toen onlangs kinderen uit Trawas voor de Nirom-microfoon moesten zingen, kregen zij eveneens logies ten Gouverneurshuize. Hij staat als anti-alcoholist bekend, en vraagt, indien er gasten zijn, voor zich zelf liefst water. De grootsche opzet voor de bestrijding van het analfabetisme is ook aan zijn initiatief te danken. Het behoeft daarom geen verwondering te wekken, dat hij bij het volk zoo bemind is, niet het minst omdat hij een „pranakan" is. Dit haalt den broederschapsband nauwer aan. Met het oog op zijn groote populariteit als gevolg van zijn humaniteit houdt men zich thans druk bezig met de vraag, of Gouverneur van der Plas ook Gouverneur-Generaal zou kunnen worden. Volgens berekening en in verband met de Indonesische en de internationale toestanden is dat geenszins onmogelijk. Weliswaar moet volgens de bepalingen de G.G. een totok zijn, doch in deze overgangsperiode, en te meer volgens het Filippijnsche voorbeeld, kan een „pranakan" zeker tot G.G. worden benoemd. Hoe het ook zij, de groote afstand tusschen Nederland en Indonesië zal, graag of niet, moeten leiden tot de geboorte van een Indonesischen Dominion Status, die tot Nederland in de verhouding zal staan van voordeel trekken en voordeel geven. Het zal vanzelfsprekend niet gaan, om dadelijk een Indonesiër als staatshoofd te hebben. Bij wijze van overgang zal een „pranakan" worden aangewezen. Gelijk het geval met Quezon in de Filippijnen zal bij den overgang naar den dominion status tot Gouverneur-Generaal een pranakan worden benoemd. In verband met de internationale verhoudingen, waarbij de G.G. wellicht de leiding van leger en vloot in handen zal moeten nemen, is het niet uitgesloten dat er een afzonderlijke G.G. voor het bestuur benoemd wordt. Wie anders dan Gouverneur van der Plas is geschikt voor bedoelde waardigheid? Behalve dat hij Indonesisch bloed heeft, toont hij belangstelling voor adat, geschiedenis, godsdienst, cultuur en taal. Hij heeft een speciale studie gemaakt van de volkspsyché, is op de hoogte van de goede en slechte eigenschappen der bevolking, vooral van die van Java. Hij is, sinds hij het adjunct-adviseursschap voor Inlandsche Zaken bekleedde, thuis in de politieke stroomingen. Een groot Mensch, een Staatsman van groot kaliber, en in het bezit van leiderscapaciteiten. Waar voor de benoeming van Regenten thans niet

meer de afstamming, doch uitsluitend de capaciteit en geschiktheid doorslaggevend zijn, zal dit ook voor de benoeming van den G.G. gelden. Indien Gouverneur van der Plas inderdaad tot G.G. benoemd wordt, zal het volk in geheel Indonesië, Europeaan zoowel als Indonesiër, Christen zoowel als Islamiet, zeer verheugd zijn. De heer van der Plas zal dan meer vrijheid hebben om langs den dominion status Indonesië te maken tot een welvarenden en sterken staat. Hij heeft bewezen, in staat te zijn de grootste gemeene veelvouden op het gebied van ras, geloof en politiek bij elkaar te brengen. Gezien zijn liefde voor de Indonesiërs, valt het te verwachten, dat hij tot zijn dood toe in Indonesië zal blijven. Het is te hopen, dat de door velen gekoesterde verwachting spoedig verwezenlijkt zal worden. Wanneer zal de *Expres* een felicitatie kunnen zenden aan „Kijahine" Zijne Excellentie Gouverneur-Generaal Van der Plas?

Batavia, 5 Augustus 1939.